

Kötter Tamás

Ha kell, puskatussal

A faluban tombolt a háború. Az elszórtan elhelyezkedő, apró házakból álló település kisebb része az oroszok, nagyobbik fele a magyarok kezén volt. Ezernyi fegyver ropogott, géppuskák ugattak, golyószórók és géppisztolyok ontották a lövedékeket. Egy orosz csinn-bumm löveg szabályos időközönként a honvédszáznak fedezéket nyújtó épületek közé lőtt. Házak dőltek össze, gyulladtak ki. A vastag hótakaróval fedett szalmatetők fekete, vizes füsttel égtek, bekormozva a kék januári eget. Az oroszok időnként támadást indítottak, elfoglaltak néhány házat, aztán a magyarok vezettek ellentámadást, és kiverték az oroszokat az állásaikból. Így folyt a harc egész nap, váltakozó szerencsével. Öt óra tájban, amikor már percről percre gyűlt, sűrűsödött a homály, csitulni látszott az öldöklés; végül a sötétség vetett neki véget.

Molnár főhadnagy, a lassan kétszakasznyi erőre olvadt század parancsnoka háztól házig osonva ellenőrizte a magas hóba vajt állásokat. A katonák a hóárok alján a kevés, már zúzmarás és nedves szalmán összekuporodva ültek. A szalmát sötétedés után szedték le az épen maradt házak tetejéről. Hárman-négyen összebújtak egyetlen pokróc alatt, a testükkel melegítették egymást, de így is nagyon fáztak. A nappal dörrenésekkel, fröcsögő gránáttal, süvöltő lövedékekkel, az éj a faggyal fenyegette a meggyötört testeket; álom rohamozta, húzta le mázsás súllyal a szempillákat.

Az egyik katona megjegyezte, hogy több szalma kellene, mert abba belebújhatnának, mint disznók az alomba. Egy másik erre azzal replikázott, hogy a magyar disznók itt biztosan megfagynának. Ezen mindenki jót nevetett, míg az őrmester, aki a közeledő alakban felismerte a főhadnagyot, rájuk nem szólt, hogy hagyják abba ezt az ostoba beszédet. Molnár egy szót sem szólt, csak mosolygott rájuk. Jó most ezt hallgatni, gondolta magában, hiszen a beszéd az élet jele. Váltott még néhány szót az őrmesterrel, ellenőrizte a géppuska beállítását, aztán továbbindult a következő állásig.

A ház, amely az egység konyhájának adott otthont, a falu oroszoktól távol eső részén állt. Ablakai ugyan már nem voltak, kivitte őket a légnyomás, de a teteje még megvolt, oltalmat nyújtva a kövér, lassan aláejtőernyőző hópelyhek ellen. A konyhában alig volt melegebb, mint kint, hiába takarták el a vakon tátongó ablakokat pokrócokkal és pléhdarabokkal, a réseken át csak úgy áradt be a dermedt hideg.

Az egyetlen helyiségből álló ház összes berendezését egy asztal és négy durván összeácsolt szék alkotta. A tábori mozgókonyhában égett a tűz. A főhadnagy közelebb húzta az egyik széket a forró vastesthez, aztán leült.

Egy katona jött be, megállt a hadnaggyal szemben és tisztelgett.

– Jelentem, parancs az ezredes úrtól – mondta, és a főhadnagy felé nyújtott egy összehajtott papírlapot.

– Adjon egy kávét – mondta az egyik szakácsnak a főhadnagy, és elvette a parancsot. – Neki is – intett a fejével a katona felé.

Belekortyolt a meleg, keserű, állagát tekintve melaszhoz hasonlító italba. Az arca grimaszba rándult a német pótkávé ízétől. Csak ezután olvasta el a parancsot: „További utasításig maradjon az állásaiban, és tartsa azokat.” Tehát nincs visszavonulás. Tisztelte az ezredest, és sohasem vonta kétségbe a parancsait, ahogy mások parancsait sem – soha, egyetlen alkalommal sem fordult ez elő vele. Most mégis elgondolkodott annak szokatlan és furcsa módján. Komolyan lehet ezt venni, hiszen már elveszítette a fél századát, és majdnem a teljes nehézfegyverzetét.

– Tudják mit, adjanak egy pálinkát! – fordult a szakácsok felé. Szinte süttött a konyha vasteste; a pálinkától kellemes bizsergés járta át. Tudta, hogy el fog aludni, de abban bízott, hogy az oroszok nyugton maradnak, és éjjel nem lesz dolga. A térképtáskájába csúsztatta a parancsot, rádólt az asztalra és elaludt.

Amikor felébredt, egy másik tiszt ült az asztalánál. A hadnagy fiatal, magas homlokú férfi volt, az arca ugyanolyan elnyűtt és sápadt, mint a főhadnagyé, a szeme kialvatlan. Kávé gőzölgött előtte, géppisztolyát a szék karfájára akasztotta. Állát az öklére támasztva, csukott szemmel ült. Majd ivott a kávéból, és rápillantott a főhadnagra.

Molnár felemelte a fejét és ránézett.

– Török.

– Parancsnok – mondta a fiatal férfi.

– Elaludtam, a fene enne meg. – Molnár megdörzsölte az arcát. – Minden jól megy?

– A helyzethez képest igen.

Mindketten hallgattak. Tüzérségi ütegek tompa dübörgése hallatszott, de nagyon távolról. Kint vibrált a csend. Molnár szemügyre vette a hadnagy elcsigázott, borostás arcát, az ócska síkesztyűt, amelyet még a házban sem vett le, így ha inni akart a kávéból, kénytelen volt a tenyerébe venni a bádögögrét, mint egy kisgyerek.

– Mit gondolsz, hány napig kell még tartani magunkat? – törte meg a csendet Török.

– Ameddig szükséges – válaszolta Molnár. – Ha kell, itt halunk meg – tette hozzá, de rögtön meg is bánta. Világ életében hajlamos volt a patetikus érzelmekre. Ugyan, ki akarna itt vagy bárhol máshol meghalni!? A katona gyakran nem a győzelemért, hanem a puszta túlélésért harcol. A fene enne meg, semmi szükség rá, hogy pont most keltsek pánikot, dühöngött magában.

Már több mint két hete annak, hogy a Vörös Hadsereg csapatai kitortek a Don menti hídfőikből, és szinte órák alatt áttörték az elkeseredetten védekező második magyar hadsereg cérnavékony védőállásait. A megvert csapatok azóta nagy kínnal-keservvel vánszorogtak vissza a háttéri terepekre. Molnár százada egyike volt azoknak a hadosztálynyi erőt képviselő egységeknek, amelyek a menekülő

sereg visszavonulását fedezték. Már egy hete vívták véres utóvédharcaikat az Oszkol folyó mögött.

– Ha kell, itt halunk meg... – ismételte meg Török a parancsnoka szavait. – És az ezredes, ő mit...

– Ez az ezredes parancsa! – vágott közbe Molnár. Még mindig dühös volt magára. – Idefigyelj – folytatta suttogva, mert a két szakács mozgolódni kezdett a ponyva alatt a sarokban, és Molnár nem akarta, hogy a legénység közt rémhírek terjedjenek; volt már elég bajuk így is –, nem lesz itt semmi baj, csak tedd a dolgod. Menj a falu északi végébe, valószínűleg ott fognak próbálkozni, hogy átkaroljanak bennünket. Ha ott visszaverjük őket, minden rendben lesz.

– István, mégiscsak beszélned kellene vele – erősködött a hadnagy. – Lassan nincs olyan emberem, akinek ne volna valamilyen fagysérülése. Ennek az egésznek már nincs semmi értelme...

– Zoltán! – szakította félbe aznap éjjel már másodszor a főhadnagy Törököt. – Nem tűröm ezt a... – kezdett bele, de befejezni ő sem tudta. Nyikorgott a durva deszkaajtó, egy zászlós lépett be, nyomában két, zsákot cipelő katonával. A zászlós a zsákra mutatott, és azt mondta, megsütjük.

Fene tudja, mi fogta le a nyelvüket, de senki sem szólalt meg, amíg a krumppli meg nem sült. Akkor az egyik szakács kikapart egy gumót a parázs alól, megtáncoltatta az egyik, aztán a másik tenyerén, végül a markával összenyomta. Ahogy szétrepedt a szenes, hártyás héj, beleharapott a forró fehérségbe, és azt mondta, jól megsült.

– Értsd meg, nem lehet – mondta a főhadnagy, miután lenyelte az utolsó falatot.

– Két gyerekem van – folytatta Török. – A kisebbet még nem is láttam, már a fronton voltam, amikor megszületett. A hadnagy lehámozta a jobb kezéről a kesztyűt, benyúlt a kabátja alá, és rövid matatás után két fényképet tett le az asztalra. Mindkettő gyűrött volt, a szélük szakadozott. Zsírosan fénylettek a sok tapintástól. Az egyik műtermi fotó volt. Egy huszárruhába öltöztetett, fekete hajú ötéves kisfiú, oldalán játékkarddal, felszegett állal, elszánt tekintettel nézett a kamerába. A gyerek, mintha Török kicsinyített mása lett volna, arcvonásai annyira hasonlítottak a hadnagyéra. A másikon egy fáradtan mosolygó, barna kis nő, fehér pólyába bugyolált csöppséget tartott az ölében. A fénykép készítője azt a pillanatot kapta el, amikor a nő minden elgyötörtsége ellenére is boldogan pillant le az alvó babára. Molnár már az első nap észrevette Török kezén a jegygyűrűt, de a gyerekekről nem tudott. Tíz napja sincs, hogy a szétvert hadsereg legkülönbébb alakulatainak roncsaiból összeállították az utóvédet. Ezek a napok szüntelen harccal teltek, a két tisztnek, a katonai dolgok mellett, szinte csak az udvarias bemutatkozásra volt ideje, nem volt módjuk igazán összeemeledni.

– Nem lehet. Értsd meg, hogy nem tehetjük – ismételte makacsul Molnár, és átnyúlva az asztalon kezét nyugtatólag Török kezére tette. – Tisztek vagyunk, példát kell mutatnunk az embereinknek. Nem mi döntjük el, hol és mikor harcolunk. Nem lesz semmi baj. Ne gondolkodj most ezen, igyál egy kis pálinkát, az segít ilyenkor. – Jobb nem jutott a főhadnagy eszébe.

Molnárnak, bár már közel járt a harminchoz, nem volt családja. Egy komoly férfinak illik ennyi idős korára megházasodni, figyelmeztette több ízben is az

apja. És Molnár már egészen fiatal kora óta komoly emberként gondolt magára. A kőszegi cögeráj csinált belőle férfit, ahova tízévesen adták be. Mióta az eszét tudta, katona akart lenni. És ezt az elhatározását sem a hajnali kelés, a hideg hálóterem, az intézmény rideg légköre, sem a felsőbb évesek kegyetlenkedései, a tanárok távolságtartó szigora, a szüntelen unalmas gyakorlatozás nem tudta megingatni. Kőszegen nevelték belé azt a kötelességtudatot, ami jellemének sziklaszilárd alappillérvé vált, és soha nem hagyta cserben, ha a parancs teljesítéséről volt szó. Az akadémiát kitűnő eredménnyel végezte. A szolgálatot szigorúan vette, az itallal mértékkel élt, és ellentétben a tiszték többségével, sosem nyúlt kártyához. Az udvarlással sem voltak gondjai. Nem egy gáláns kalandban volt része az évek során, de végül egyik sem fordult komolyra. Egyszerűen nem volt szerencséje a nőkkel. Akiket szeretett, végül valamiért mindig elhagyták, másokat ő hagyott el. Aztán jött a háború, és Molnár abban maradt magával, hogy apai intés ide vagy oda, ezek a veszélyes és zavaros idők nem alkalmasak a családalapításra. Különben is még fiatal vagyok, van még időm, hogy megtaláljam az igazit; majd a győzelem után térek vissza az ügyre, így okoskodott magában. Gondolait, a házasság helyett, rövidesen a karrier kötötte le. Komoly tervekkel érkezett a frontra, úgy számolt, ha megállja a helyét, a hadjárat vége már századosi rangban, egy zászlóalj élén találja. Az már valami, azzal már bátran lehet nősülni, nyugtatta magát, ha szóba került a dolog.

– Köszönöm, nem kérek – felelte Török.

– Na, ne kérsd magad, igyál szépen! – úgy biztatta Molnár a hadnagyot, mint ha kocsmában lennének. – Katona! – fordult az egyik szakácshoz. – Hozzon még pálinkát! – Szeretett volna véget vetni ennek a kínos beszélgetésnek.

– Visszamegyek a szakaszomhoz – adta fel Török. A zubbonya zsebébe tette a fényképeket, a nyakába akasztotta a géppisztolyát és az ajtóhoz lépett.

– Jól van – hagyta rá megkönnyebbülve Molnár. – Csak figyelj oda az embereiddel, hogy át ne karoljanak bennünket.

Hajnali öt óra volt, amikor felébredt. A téli éjszaka hidege még percekig acélmarokként tartotta fogva a testét. Meg kellett dörzsölnie a combját, hogy fel tudjon állni. Félrehúzta a sátorponyvát és kinézett az ablakon. Hajnalodott. Csend ült meg a környéket, a tűzérség morajlása sem hallatszott. A ház előtt őrsem róttá rövid útját oda-vissza. Percről percre foszlott körülöttük a sötétség, halványan derengett az ég. Aztán lassan felkelt a nap, és rózsaszínre festette az ég alját. Mintha csak erre vártak volna az oroszok, eldőrdült az első lövés. Rögtön utána kelepelni kezdtek a géppuskák, kis szünetekkel kézigránátok robbantak. Aknák csapódtak be elől a vonalak környékén, aztán néhány másodperc múlva már a ház körül is. Hógejzírek törtek fel a becsapódások nyomán, még ép háztetők gyulladtak ki, mindent elborított az égő nedves szalma füstje. Rengeteg fegyver lőtt. Becapcsolódtak a harcba a csinn-bummok is, és lassan átvették a szerepet az aknáktól. Dörrentek, recsegték szünet nélkül.

– Kifelé! – kiabált rá Molnár a sarokban összekuporodva fekvő szakácsokra. – Puskákat kézbe, és kifelé! – tépte fel az ajtót, amikor egy krétafehér arcú tizedesbe ütközött. A tizedes azt kiáltozta, hogy az állásaikat elfoglalták az oroszok, mindenki meneküljön.

Mínta tört üvegen jártak volna, a fagyott hó úgy recsegett a menekülő katonák lábai alatt.

– Állj! Mindenki álljon meg! Vissza! – kiáltott rá Molnár a futó katonákra. Meg se hallották. Galléron ragadta az egyiket, de az kitepte magát a szorításból, és rohant tovább. Molnár erejéből ennyire futotta. Mint valami fertőző kór, úgy ragadt át rá egyik pillanatról a másikra a félelem. Elhagyta minden ereje, és tehetetlenül tűrte, hogy a vakon menekülők árja magával sodorja. Megriasztott csordaként, egymást taposva, a robbanások keltette és az égő szalmatetőkből áradó fojtogató füstben fuldokolva rohantak nyugat felé.

Egy patakmeder felett átívelő fahídon lelassult és összetorlódott a tömeg. Hirtelen nagy kaliberű akna csapódott be mellettük. Néhány embert a földre tepert vagy elsodort a légnyomás; Molnárt a robbanás ereje a hídfőről a mélybe dobta. A patak medre hóval volt tele; a főhadnagy teste áttörte a fagyott kérget, de a sűrű fehérség felfogta a zuhanást. Fél óra is eltelhetett, mire magához tért az ájulásból. Meglepte a csend, az egész vonalon hallgattak a fegyverek. Néha-néha recsegetve letört egy ág, ha már nem bírta cipelni a ráfagyott hó súlyát. Semmi sem mozdult, puha némaság ülte meg a tájat. Molnárt páni félelem fogta el a gondolatra, hogy az oroszok már a patakmedren túl járva üldözik a századot, s ő a vonalaik mögött rekedt.

Elővette a pisztolyát, bár tudta, hogy nem sokra megy vele, ha egy orosz járőr rátalál. Hamarosan a fagyott hó apró reccsenéseire lett figyelmes: valaki óvatos léptekkel közeledett felé. Kibiztosította a fegyverét, és hátát a patakmeder hófalának vetve célra tartott az egyre erősödő hang irányába. A katona magyar egyenruhát viselt, és Molnár megkönnyebbülve engedte le a pisztolyát.

– Hová mész? – szólította meg a főhadnagy, de a katona nem válaszolt. Rá se nézett, tekintetét egy távoli, láthatatlan pontra függesztve lépkedett tovább, mint egy felhúzott játékkatona. Nyilván sokkot kapott, gondolta a főhadnagy, és amikor a katona mellé ért, egyik kezével felnyúlt, és az övénel fogva lerántotta maga mellé. A Molnárral nagyjából egyidős férfi krétafehér, borostás arcát mély barázdák szabdalják, a szeme élettelenül meredt a főhadnagra, szája széléről nyál csorgott.

– Hogy hívnak? – kérdezte Molnár.

– Most nem fontos, hogy mi a nevem – felelte a katona síron túli, már-már nem is emberi hangon. – Az apám mindig is úgy hívott: kiskatonám. De most már felnőttem, és igazi katona lettem. Van fegyverem, sisakom, szép egyenruhám. És nem félek ezektől, akik jönnek. Nem olyan katonák, mint mi, csak ködvitézek, akik ködlobogókat hordoznak és ködhajókra szállnak. Hallom már a hajókürtök szavát, az anyák jajkiáltását. Azt jajongják, hogy nem születnek többé fiúkat. Hallja, főhadnagy úr! Nem születnek fiúk, nem lesz több háború! Menjünk innen, menjünk haza! Vágtassunk táltos paripákon nyugat felé, ahová nem érnek el a ködvitézek, és teli torokból énekeljük: Vágtatunk már haza...

– Nem lenne szabad ilyeneket beszélned, de még gondolnod sem lenne szabad ilyesmire – csitította Molnár a katonát. – Ezért akár agyon is lőhetnek.

– Nincs itt senki, aki agyonlőhetne bennünket – nevetett fel a katona. – Hát nem látja, főhadnagy úr, többé nem jön ide már senki, innen mindenki csak

elmegy! Hát menjünk el mi is... még előttünk az élet, és annyi szép és jó dolog vár ránk... Lányok, gyönyörű lányok, akiket asszonyokká teszünk, és családot alapítunk velük. Fényes karrier! Csillagok a váll-lapon, egyik előléptetés a másik után. Százados! Őrnagy! Ezredes! És utazások! Járt már Itáliában, főhadnagy úr? A napfényes Toszkánában? És az Etnát megmászta-e már? Nem? Akkor ne habozzon, hiszen olyan rövid az élet! Menjünk hát, amíg lehet... – biztatta Molnárt.

Ezen a lehetőségen Molnár komolyan elgondolkodott.

– Fontolóra veszem – mondta száraz, vontatott hangon, de képtelen volt felállni. Mint lepkét a gyűjtő gombostűje, a patak medréhez szögezte a kötelességtudat.

Tehetetlennek érezte magát, és ez dühödt gondolatokat ébresztett benne.

– Itt maradunk – határozta el magát végül. – És ez parancs – fordult a katonához.

– Hát persze – felelte a katona a legnagyobb nyugalommal. – A parancs, az parancs.

– Ugye tudod, mi jár a parancsszegésért? – folytatta Molnár, mint aki nem biztos benne, hogy az utasítását valóban végrehajtják.

– Helyben felkoncolás.

Ez a vészterhes mondat volt az utolsó, amelyet egymással váltottak. Néma közömbösségbe süllyedtek mind a ketten. Varjak károgtak felettük, újabb ágak recscentek meg a jéggé fagyott hó súlya alatt, valamilyen apró állat mocorgott a közelükben, de ettől eltekintve a falu a tökéletes béke benyomását keltette.

– Már azt hittük, hogy elveszítettük – mondta Török a lassan magához térő Molnárnak. Egy rossz széken ült egy viskó mögött, és még mindig szédült. Úgy egy tucat embere vette körül. A katonák olyan arcot vágtak, mintha egy halálos beteg ágyánál állnának. Rumot itattak vele, de most ez sem esett jól. Nem ez volt az első eset, hogy légnyomást kapott, de ilyen rosszul még nem érezte magát.

– Hogy állunk? – fordult Molnár a hadnagyhoz. Lassan, akadozva beszélt.

– Éppen hogy ki nem kergettek bennünket a faluból, de végül sikerült megvetnünk a lábunk. Már ki is építettük az új állásokat – mutatott a hadnagy a házak előtt húzódó hóárokra és gödrökre. – A többi egység is kénytelen volt velünk párhuzamosan visszavonulni, hogy szét ne essen az arcvonal. Velük már felvettük a kapcsolatot. Az előbb járt itt a zászlóaljparancsnok, de nem tudta kivárni, amíg magadhoz térsz. Tovább kellett mennie, a ruszlik máshol is próbálkoztak. Arra kért, hogy adjam át az üzenetét: jobbulást kíván, és reméli, hogy mielőbb vissza tudsz térni a szolgálatba.

– Már jól vagyok – mondta Molnár, és igyekezett nyugodtnak tűnni, de magában ezt gondolta: akkor már mindenki tudja. A katonák, a többi tiszt, a zászlóaljparancsnok után hamarosan az ezredeshez is eljut a hír, hogy ő, Molnár István főhadnagy, amikor igazán szükség lett volna a higgadtságára és bátorságára, csődöt mondott. És ki tudja, hogy mit hordtam össze, amíg észhez nem tértem, futott át az agyán az újabb baljós gondolat. Próbált visszaemlékezni az elmúlt két, három órára, de csak mondatfoszlányok maradtak meg benne egy beszélgetésből. – Jól van. Az a lényeg, hogy nem tudtak áttörni. Mekkora a veszteségek?

– Néhány könnyebb sebesült. Egész olcsón megúsztuk a dolgot.

- Halott?
- Egy sem.
- És a katona, aki velem volt? – kérdezte Molnár. – Ó hol van?
- Nem volt önnel senki, főhadnagy úr – felelte Molnár, miközben tanácstalanul pillantott a körülöttük állókra.
- Biztosak ebben? – Molnár tekintete kétségbeesetten ugrált egyik emberéről a másikra. – Olyan forma volt, mint én, és velem egykorú lehetett – bizonygatta tovább az igazát. – Beszéltem vele, valószínűleg ő is légnyomást kapott.
- Higgyc el, hogy nem volt ott senki – nyugtatta a hadnagy Molnárt. – Igaz, Kovács? – fordult az egyik őrmesterhez.
- Alázatosan jelentem, amikor megérkeztünk, csak a főhadnagy urat találtuk a patakmederben – vágta magát vigyázzba az őrmester.
- Nem is hiányzik senki? – kérdezte Molnár. Érezte, ahogy lassan elbizonytalanodik a katonát illetően. Még mindig émelygett. Úgy érezte magát, mint egy félig leengedett luftballon; legszívesebben már hagyta volna az egészét a fenébe.
- Őrmester? – fordult válasz helyett újra Kovácshoz a hadnagy.
- Jelentem, mindenki megvan – felelte az.
- Kívánja, hogy átkutassuk a patakmedret? – kérdezte a hadnagy, bár látszott rajta, hogy nincs nagy kedve visszamerészkedni a senki földjére.

A főhadnagy még egy fáradt pillantást vetett a falu keleti, oroszok birtokolta felére, aztán nemet intett a fejével.

Molnár kinyújtotta a lábát, és hagyta, hogy a folyosó melege szép lassan átjárja a teste minden porcikáját. A telefonok egyfolytában csengtek; a segédtisztek időnként bekapcsoltak valakit az ezredeshez; futárok érkeztek és távoztak nagy sietve. A sarokban két híradós katona gubbasztott egy adóvevő mellett.

Hamarosan elnyomta a meleg és a fáradtság.

Arra ébredt, hogy már félig lecsúszott a székről. Visszabámult a segédtisztekre, a híradós katonákra, s feltornázta magát egyenes helyzetbe.

- Az ezredes azonnal fogadja – mondta az egyik segédtiszt.

Köszönöm.

A félig nyitott ajtón át is hallotta az ezredes erős, mély, dörmögő hangját: – Jöjjön be a főhadnagy úr!

- Menjen – intett Molnárnak a segédtiszt, aztán rájuk csukta az ajtót.

Az ezredes sem festett jobban, mint Molnár. Az arca szürke volt, a szeme fehérje piroslott a kialvatlanságtól és fekete karikák húzódtak alatta. Meghallgatta a főhadnagy rövid jelentését a reggeli eseményekről. Molnár legnagyobb meglepetésére nem firtatta a visszavonulást és annak körülményeit. Nem fenyegette hadbíróssággal a főhadnagyot, ahogy egyébként ebben a helyzetben elvárható lett volna tőle. Éppen ellenkezőleg, mintha egy kedélyes beszélgetésre készülne a beosztottjával, cigarettával kínálta Molnárt. A két tiszt az első két-három slukk erejéig szótlánul eregette a füstöt, csak ezután szólalt meg az ezredes.

- Főhadnagy, hogy van az egészsége?

Mint aki most látja először, tetőtől talpig végigmérte Molnárt, majd az arcát kezdte el fürkészni.

- Tökéletesen.

– Biztos? Hallottam, hogy reggel adódtak nehézségei.

– Már nincs semmi bajom. A fülem ugyan zúg még egy kicsit, de más gond nincs velem – felelte Molnár, de közben áramütésként futott át az agyán a felismerés: bekövetkezett, amitől a legjobban rettegett.

– Jól van – bólintott az ezredes, elengedte a főhadnagy tekintetét, a falra akasztott, apró zászlókkal teletűzdelt térképhez lépett.

– Ma reggel sikerült itt – mutatott rá egy utat jelölő ide-oda kacskaringózó fekete vonalra – megnyitnunk a gyűrűt. A hadvezetés úgy döntött, hogy eleget szenvedtünk már. Kifogytunk a tartalékokból, képtelenség tovább feltartani az orosz, ideje kivonni az utolsó csapatainkat is a frontról. A kivonás rugalmas elszakadással történik, az első menetcél Belgorod – egyenesedett fel az ezredes.

– Néhány más egységgel együtt az ön százada biztosítja a visszavonulást. Úgy is mondhatnám, hogy ezek a csapatok lesznek az utóvéd utóvédje. A legfelsőbb vezetés azt a parancsot adta, ha kell, puskatussal, de még huszonnégy órán keresztül tartsuk fel az oroszokat.

Értettem! – vágta magát vigyázzba Molnár. – Ha kell, akkor puskatussal, de visszaverjük őket! – ismételte a parancsot harsogva.

– Főhadnagy... – sóhajtott az ezredes –, nagyra értékelem, amit eddig tett, de a tegnapi események után sajnos nem vezetheti tovább a századát. Nyilván megérti, hogy ebben a ... – egy pillanatra megállt, mintha a megfelelő szavakat keresné, aztán komor hangon így folytatta –: vészterhes helyzetben a legkisebb megingást sem engedhetjük meg magunknak.

Molnár agya lüktetett, a szája kiszáradt, úgy érezte, a nyelve az ínyéhez ragad. Az ezredes minden egyes szava mintha apró robbanásokat idézett volna elő az agyában. Hosszú pillanatok teltek el, amíg magához tért.

– Ezredes úr, mint mondtam, már tökéletesen jól vagyok. Készen állok a szolgálatra – minden erejére szükség volt, hogy kihúzza magát. Izmait megfeszítve, mint egy élő szobor, úgy állt a parancsnoka előtt. Merev tekintete az ezredes válla felett a térkép egyetlen pontjára fókuszált, egy kék zászlóra, ami a századának a helyzetét jelölte.

– Tudom fiam, tudom. De értse meg, hogy ebben a helyzetben nem tehetek mást. Hatvan-hetvenezer, javarészt fegyvertelen ember van mögöttünk, az ő kimentésükről van szó. Ha áttör a szovjet...

Mintegy magát szakítva félbe, mintha félne, hogy befejezze a mondatot, az ezredes öklével az asztalra csapott.

Rövid csend ereszkedett a két tiszt közé.

– Adja át a parancsnokságot a helyettesének, és haladéktalanul jelentkezzen Belgorodban a hadikórházban – folytatta már-már tárgyilagos hangon az ezredes, és karjánál fogva, szelíd mozdulattal az ajtó irányába kormányozta a főhadnagyot. – Ott majd döntenek a további sorsáról. És főhadnagy – fordította maga felé a már az ajtóban álló Molnárt –, egy percig sem kell szégyenkeznie a dolog miatt. Maga derekasan helytállt az elmúlt napokban, de az emberi teljesítőképességnek is vannak határai.

Mintha egy mély, sötét és zavaros vizű folyóba zuhant volna, úgy örvénylettek Molnár körül az emlékek: újsághírek az újabb és újabb német előretörésekről, a

mozgósítás mámorító zűrzavara, a véget nem érő hadi tanácskozások. Végül az ezred búcsúztatása, az utolsó nap, amikor még tényleg elmondhatta magáról, hogy fiatal, és a világ minden szépsége rá vár. A zene pattogó, fémes üteme ott lüktetett a fejében, ahogy vad csinnadrattával masíroznak át a város főterén; a Nagy Háború emlékművén a zászlót a feje fölé tartva rohamra induló katona tekintete szinte egybeforr az övével. Akkor és ott nagyon egyszerű ügynek ígérkezett ez a hadjárat. Egyetlen fékezhetetlen lendületnek, amely majd egészen Moszkváig röpíti a németeket, és velük a magyar sereget, benne Molnárral. De mindez már a múlté, ezt tudta jól. Álmaid örökre maga alá temette Oroszország hópusztasága.

Az ezredes irodája előtti folyosó, ahol korábban ő is várakozott, tele volt tisztekkel. Azoknak az egységeknek a parancsnokai voltak, amelyek Molnár századához hasonlóan az utóvéd utóvédjét alkották. Néhányan közülük hangos beszélgetésbe merülve latolgatták az esélyeiket, mások lehunytt szemmel a falat támasztották vagy azon a néhány széken aludtak, amelyet a várakozóknak tartottak fenn.

– Hadnagy – fordult a durván ácsolt asztal mögött ülő ügyeletes tiszthez az ezredes. – Allítson ki egy menetparancsot. Molnár főhadnagy majd megadja a szükséges adatokat hozzá. A tiszturak – fordult a várakozók felé – pedig jöjjenek be.

A folyosó egyik pillanatról a másikra kiürült. Molnár egyedül maradt az ügyeletes tiszttel és a sarokban megint őt bámuló híradós katonákkal.

Az ügyeletes tiszt néhány rövid kérdést tett fel, amelyekre Molnár ugyanolyan röviden válaszolt. Két perc sem telt bele, és zsebében a menetparancsral kilépett a parancsnokság épületéből.

Félhomály ülte meg a falun túli fehér hósvatagot. A házak közt futó, teherautók és páncélosok vágta útnyomon kisebb-nagyobb csapatok tartottak nyugat felé. Az ellenkező irányba egyetlen lélek sem igyekezett. Hiába volt a dermesztő hideg és a metsző szél, a katonák arca örömet és megkönnyebbülést tükrözött. Kelet felől egyre erősebben hallatszott az orosz tüzérség tompa morajlása, időnként fények villantak fel a falu irányából, ahol Molnár a századát hagyta. Mintha vihar közeledett volna.

Egy cigarettányi időbe telt, amíg felsorakozott a század. Molnár megköszönte nekik az addigi helytállást, aztán röviden, kertes nélkül vázolta nekik a helyzetet és a rájuk váró feladatot. Nem tartott tovább tíz percnél a dolog.

– Ha kell, puskatussal, de visszaverjük őket! – fejezte be az eligazítást Molnár.

Fél óra sem telt bele, hogy elhangzott az „oszolj!” vezényszó, Molnár és Török egy mokány orosz ló húzta szán mellett álltak.

– Jobb lesz, ha sietsz – búcsúzott a hadnagytól Molnár. – Itt gyorsan esteledik. Belgorodig majd nyolcvan kilométer az út, de ha igyekszel, és a szerencséd is kitart mellé, reggelre már ott lehetsz. Búcsúzóul a két tiszt összeölelkezett. Molnár megvárta, amíg Török szánja apró ponttá zsugorodik a sűrűsödő homályban, és csak ezután mászott le az egyik hóba vájt lóállásba, hogy ellenőrizze a géppuska beállítását.

Nincs kegyelem

– Igaz, hogy bosszút álltok, és mindenkit, aki gyanús, válogatás nélkül megöltök?

– Kitől hallottad ezt? – fordult Varga dermedten a lány felé. Minden erejére szüksége volt, hogy nyugodt, normális hangon válaszoljon.

– Tegnap hallottam a Hiwiktől. Ők beszéltek erről. A barakkjuk mellett mentem el, sokat ittak, részegesek voltak, és nagyon hangosan beszélgettek. Kihallgattam őket.

– Nem lenne szabad a közelükbe menned. Ezt már többször mondtam.

De a lány makacsul folytatta.

– Akár én is gyanús lehetek, és akkor engem is meg fogtok ölni?

– Dehogyan! – kiáltott fel Varga. – Téged senki sem akar megölni.

Átölelte a lányt és megsimogatta az arcát.

– Mi csak azokat büntetjük meg, akik ezt tették. Példát kell statuálnunk, hogy mások ne kövessék el ugyanezt – mondta Varga. – Hamarosan elkapjuk a tetteseket, akárkik voltak is, és akkor minden újra ugyanolyan lesz, mint azelőtt. Ne aggódj, te az én panyenkám vagy, rád én vigyázok, neked nem eshet semmi bajod.

Kátya magas, erős csontú lány volt. Szőke haját vastag fonatban hordta, amely koszorúként övezte a fejét. Ovális arcát kétoldalt szeplők pettyezték, a szeme kéken ragyogott, akár a búzavirág. Hagyományos ukrán ruhája eredetileg kék volt, de már szürkére fakult. Tisztaság sugárzott belőle, és katonaszappan illatát árasztotta. Amikor esténként énekelni kezdett, Varga a lány kibontott hajába fúrta a fejét, és azt gondolta, bár soha ne érne véget a háború.

Kátya Varga vállára hajtotta fejét.

– Mielőtt elfoglaltátok Ukrajnát, az oroszok mindig azt mondták, hogy gonoszok vagytok. De én már akkor sem hittem nekik.

– Okos lány vagy – simogatta meg Varga a lány fejét. – Hoztam neked konzerveket – mutatott az asztalra.

– Köszönöm. Akarod, hogy énekeljek neked valamit?

– Igen.

– Mit szeretnél, mit énekeljek?

– Énekelj, amit akarsz.

Két hete találták meg az eltűnt honvédjárőr tagjait. A katonákat meztelenre vetkőztették, a fákhöz kötötték, és mielőtt elvágták volna a torkukat, megkínózták őket. A testüket vágások és égési sebek borították, a partizánok cigarettát nyomtak el rajtuk; a szemüket kiszúrták, a nemi szervüket levágták és a szájukba gyömöszölték. A vadállatok megérezhették a vér szagát, mert itt-ott már kikezdték a halottak húsát. Vargát felzaklatta a fájdalomkba merevedett hullák látványa. A szája kiszáradt, a gyomra remegett. Úgy érezte, sarokba szorították, mint egy patkányt, és nem akarta elfogadni, hogy az ő élete is így végződjék. A századparancsnok hangja rántotta ki a félelem legsötétebb bugyraiból.

– Jól nézzék meg őket! – mutatott a főhadnagy a fákhöz kötözve ernyedten lelógó véres testekre. Nevelési célból nem engedte, hogy azonnal levágják őket. – Maguk is könnyen így járhatnak. Ezért jegyezzék meg, nincs kegyelem, vagy ők, vagy mi.

Varga jókötésű, széles vállú férfi volt. A haja sűrű, gesztenyebarna, álla szögletes, karján kidagadtak az izmok. Egy Ungvár környéki faluból származott. Amikor Kárpátalját visszacsatolták Magyarországhoz, behívták katonának, és Ukrajnába küldték. Mivel ruténok közt élt, beszélte a nyelvüket, így könnyen szót értett az ukránokkal is. A vérengzésig eszébe se jutott, hogy meghalhat, sőt kifejezetten szerencsésnek érezte magát.

A frontkatonákkal ellentétben viszonylagos kényelemben és biztonságban teltek a megszálló alakulatok napjai. Időnként ugyan kénytelenek voltak elhagyni a támaszpontjukként szolgáló falvakat, de ilyenkor is a lehető legóvatosabban jártak el, ügyelve rá, hogy ne piszkálják fel az oroszokat. A partizánok is tiszteletben tartották a magyarok felségterületét. Megelégedtek azzal, hogy megsarcolják a vasúton vagy teherautó-konvojokon szállított utánpótlást. Jobbára élelmiszert és gyógyszert követeltek a továbbhaladásért cserébe, néha-néha kifosztottak egy-egy falut, és vodkát főztek maguknak. Így ment ez egészen addig, amíg a németek előretörték és az oroszok hátráltak. De Sztálingrád után fordult a kocka. Az oroszok új erőre kaptak, és a Vörös Hadsereg légi úton kiképzőket, parancsnokokat, komisszárokat, fegyvert és utánpótlást küldött a partizánoknak, azzal az utasítással, hogy minden eszközzel pusztítsák a megszálló német–magyar erőket – nem telt sok időbe, és elfajultak a dolgok.

Amíg az erdőkben a partizánok, a falvakban a magyarok voltak az urak. A helybéliek főztek és mostak rájuk, a honvédek cserébe megvédték őket a katonaszökevényekből összeverődött bandáktól. Aztán ott voltak még a katonafelelések, az olyan lányok, mint Varga panyenkája, Kátya.

Ukrajna olyan volt, mint egy üres magtár, amelyet a németek kisöpörtek. Minden élelmet, amit ez a gazdag föld megtermelt, a birodalomba, vagy egyenesen a frontra vittek. Az emberek éheztek, de mindenki élni akart, ahhoz pedig enni kellett.

Kátya már négy hónapja volt Varga szeretője, aki élelemmel kedveskedett neki: saját fejadagjából a legjobb falatokat osztotta meg a lánnyal, konyhából, raktárból csente el, amit tudott, és ha éppen nem volt más, konzerveket vitt a szalmatető kunyhóba, ahol Kátya az anyjával élt.

A vérengzést követően a parancsnokság nyomozást rendelt el. Hamarosan partizántanyává nyilvánítottak néhány falut, és megtorló osztagok rajzottak szét, hogy kifüstöljék a hírszerzés szerint ott megbúvó ellenállókat.

Varga osztagát egy Jazino nevű falu alá vezényelték.

Fehérre meszelt, szalmatető, minden terv nélkül szétszórt házak szegélyezték a falut kettészelő földutat. Az úttal párhuzamosan patak futott, egy fahídon lehetett átkelni rajta. Az ég tiszta volt és kék, lágy szellő fújdogált, az út menti porban verebek fürödtek, amikor Varga osztaga reggel a falu északi oldalától négy-öttszáz méterre húzódó nyírfaerdő szélén állást foglalt. Jazino a szalmatető apró házaival, hagymakupolás, roskadozó templomával furcsán nyugodtnak tűnt.

– A németek majd kizavarják őket a faluból, maguknak nincs más dolguk, mint puskavégre kapni a menekülő partizánokat – magyarázta el a taktikai helyzetet az osztag parancsnoka.

– És a falusiak? – kérdezett vissza az őrmester. – Velük mit csináljunk?

– Ez egy partizántanya. Itt nincsenek civilek, csak partizánok vannak – felelte a főhadnagy. – Ugye emlékeznek még rá, hogy mi történt a bajtársaikkal? Ne feledjék, ez partizánháború, ahol nincs kegyelem, vagy ők, vagy mi – figyelmeztetett ismét, aztán egyenként kijelölte a szakasz tagjainak a helyét, és meghatározta a tüzelési sávokat.

A település déli oldalát uraló magaslatot egy SS-alakulat szállta meg, a falut keleti és nyugati irányból szegélyező, lágyan hullámzó mezőket féllánctalpasok és ukrán milicisták tartották szemmel. A csapda bezárult; a németek jelzőrakétát lőttek fel.

Varga egy kidőlt fa törzse mögött állította fel a Hitler-fűrészes állványát, ahogy a katonák maguk között, nagy tűzgyorsasága miatt, az MG-42-es géppuskát hívták. Közvetlenül Varga bal oldalán a töltőkezelő feküdt. Az ő dolga volt, hogy tüzelés közben adogassa a hevedert, és amennyiben szükséges, minél gyorsabban kicserélje a fegyver csövét. Varga másik oldalán az irányzó foglalt állást, aki ütközet alatt távcsővel figyelte a terepet, és irányította a fegyver tüzeit.

Az aknavetőtűz tompa, puffogó hangja adta meg a jelet a támadásra. Hamarosan füst borította be a falut, több helyen is tűz keletkezett. Az emberek a robbanások hangjára kitódultak a házakból és tanácstalanul rohagáltak összevissza. Valaki meghúzta a harangot. A robbanások zaja összekeveredett a harangzúgással és a német géppuskák kelepelő hangjával. Mindez legfeljebb tíz percig tartott, aztán elhallgattak a nehézfegyverek, és a dombot csatárláncba fejlődött, mezőszürke színű egyenruhás, acélsisakos katonák lepték el. A vészjósló csendet csak a harang érces kongása törte meg. A németek minden sietség nélkül ereszkedtek le a magaslat lankás oldalán, mintha csak, eleget téve a harangszó hívásának, misére indulnának.

Azokat, akik a faluból kivezető utat választották a menekülésre, szétszórták a lapos mezőn és lekaszálták a féllánctalpasok géppuskái meg az ukrán milicisták sortüzei. Csak néhányan jutottak vissza élve a faluba. A többség, ősi ösztöntől hajtva, a legközelebbi biztonságos hely, a nyírfaerdő felé vette az irányt.

Varga az MG-42-es irányzékán keresztül figyelte, ahogy a menekülők alakjai kiválnak a házak árnyékából, és az erdőt a falutól elválasztó tarlón át egyenesen az állásaik felé rohannak. A mezőt Kátyához hasonlóan kék ruhát viselő nők, gyerekek és térdig érő, fehér inges, bocskoros öregemberek lepték el.

A tömeg gyorsan közeledett, hamarosan arcot öltöttek az elől futók. Fegyveres férfiakat sehol sem láttak, a tűzparancs késett. Varga reménykedve fordult hátra; a főhadnagy összeszorított szájjal távcsővével pásztázta a mezőt.

– Még várjon! – szólt oda Vargának, mintegy megérezve annak néma kérdését.

Ekkor dördült el az első lövés. Az egyik honvéd nem bírta tovább idegekkel, vagy a falusiakat élő falként maguk előtt terelő partizánok közül lőtt valaki, Varga nem tudta eldönteni. Egy sóhajtásnyi időbe telt, és újabb fegyverek kapcsolódtak be a tűzharcba, néhány menekülő elbukott, a honvédeknek fedezéket

nyújtó fák törzséből darabokat szaggattak ki a lövedékek. De ez még csak a túlfeszült idegrendszer első kapkodó reakciója volt, ami eltartott néhány másodpercig, aztán a hadnagy féltérde ereszkedett, és kiadta a szakasznak a tűzparancsot.

Az első sorokat pillanatok alatt valósággal lekaszálták a géppuska sorozatai. A menekülők második hulláma meg sem próbált a földhöz lapulva fedezéket keresni a gyilkos tűz elől. A tömeg saját lendületétől sodorva átgázolt a földön heverő holtakon és sebesülteken, és rohant tovább, hogy néhány lépés után velük is a honvédek sortüzei végezzenek.

Orosz oldalról is felerősödött a tüzelés, PPS-sorozatok keveredtek a ritmusra felugató MG-42-es és a karabélyok ostorcsapásszerű döbbenései közé. A partizánok a falusiak közt elvegyülve próbáltak kicsúszni a gyűrűből. Egymást fedezve előrerohantak négy-öt métert, aztán a földhöz lapulva tüzeltek tovább.

– Lőjenek! Ne engedjék, hogy teret nyerjenek! – próbálta túlkiabálni a hangzavart a főhadnagy.

Varga pontosan és takarékosan dolgozott. Mivel az MG-42-es csöve nagyjából százötven hosszú sorozat után túlhevül, és a személyzete cserére kényszerül, igyekezett minél rövidebb, célzott sorozatokat leadni. Nem akarta, hogy miközben a cserével van elfoglalva, az ellenség lélegzethez jusson. Szinte már ritmusra tette a dolgát. Tüzelte. Célzott. Tüzelte. Sikerült is a partizánokat a földre kényszerítenie; a még életben lévő civilek riadt nyájként menekültek vissza a faluba.

A partizánok, érezve, hogy fogy az idejük, a folyamatosan pásztázó géppuska ellenére kúszva-mászva olyan közel jutottak a magyarokhoz, hogy legfeljebb száz méter választotta el őket tőlük. Egyetlen rohamra volt már csak szükségük, hogy áttörve a honvédek vonalán eljussanak a biztonságot nyújtó erdőbe, de aki közülük megkockáztatta, hogy feláll, azonnal holtan vagy sebesülten rogyott vissza a földre. Már hosszú percek óta tartott ez az állóháború, amikor Varga géppuskája elhallgatott.

– Miért nem lősz?! – rivallt rá az irányzó.

– Egy töltény beszorult a csőbe – kiabálta vissza Varga. Kétségbeesetten próbálta kiszabadítani a beszorult töltényhüvelyt, de nem sikerült.

– Új csövet! – kiáltott oda a töltőkezelőnek. Tíz másodperc sem telt el, és a géppuska újra megszólalt, mire az oroszok a földre vetették magukat. De megint beragadt a töltény.

– Az istenit neki! – üvöltött fel Varga. Megpróbálta kipiszkálni a beszorult hüvelyt, és amikor felemelte a fejét, látta, hogy a mező nyüzsgő a partizánoktól; a feje körül golyók füttyültek, felszaggatták előtte a földet, tompa puffanással csapódtak be a fatörzsbe vagy téptek ki belőle darabokat, ő pedig egyedül volt a géppuska mellett. Az oroszok húsz-harminc méterre lehettek tőle; ketten egyenesen felé rohantak. A pisztolya, az egyetlen megmaradt működőképes fegyvere után nyúlt, de gyötrelmes szorongás nehezítette el karját és bénította meg az akaratát. Az egyik partizán egyszerűen átugrta a géppuska fedezékétől szolgáló fatörzset és rohant tovább, de a társa, egy szakállas, portól feketéllő arcú, ázsiai férfi megtorpant, majd rövid habozás után Vargára emelte a fegyverét.

Két lövés csattant, és abban a pillanatban nehéz, izzadságtól bűzlő test zuhant Vargára. Az élettelen orosz minden levegőt kipréselt Varga tüdejéből, úgy kapálódzott, mint egy hátára fordított bogár, míg végül sikerült leléknie magáról.

– Varga, az isten rohassza meg magát, miért nem lőtt?!

A főhadnagy lépett ki az egyik fa mögül, pisztollyal kezében. Az oroszok már messze jártak; a mezőt mozdulatlan holtak és kínok közt vergődő sebesültek borították, a szétszórt szakasz tagjai lassan előszállingóztak az erdőből.

– Jelentem, elakadt – felelte Varga, miközben feltápáskodott.

A főhadnagy odalépett a géppuskához, felnyitotta a závarzatot, és finoman végighúzta benne az ujját. Elfintorodott.

– Máskor olajozza meg rendszeren. Mind odaveszthettünk volna a hanyagsága miatt.

Még mondani akart valamit, de újabb jelzőrakéta robbant a magasban.

– Figyelem! – fordult a honvédekhez. – Tüzet szüntess! Senki ne lőjön!

Németek léptek ki a házak közül, és csatárláncot alkotva átfésülték a mezőt, hogy egyenként végezzenek a sebesültekkel. Vargáék nem látták, hogy a faluban mi történik, de időről időre dörrenések és kézigránát-robbanások tompa hangját sodorta feléjük a szél.

– Mit gondoltok, mi történt a többiekkel? – kérdezte az egyik puskás.

A páncélcocsiból és a három Botond rajkocsiból álló oszlop egy tölgyfaerdőbe ért. A lombok boltíve eltakarta a napot, kirekesztve a tomboló hőséget; a fák között itt-ott beszűrődő napfény fényfoltokat rajzolt a földre. A robbanások és fegyverdörrenések lassan elmaradtak, csak a motorok egyenletes duruzsolása, madárhangok, apró zajok és zörejek törték meg az erdő egyenletes lélegzését.

– Milyen többiekkel? – kérdezett vissza az őrmester.

– Akik a faluban maradtak.

– Na, mit gondolsz, pajtás?

– Az biztos, hogy a németek nem gatyáznak – szólalt meg Varga irányzója.

– Rohadt egy ügy volt ez – mondta az előbbi puskás.

– Az – bólintott az őrmester. – Ezért biztosan nem kapunk kitüntetést. Szóval jobb, ha erről senkinek se beszéltek.

Varga egész idő alatt egy szót sem szólt; ültében lecsúszott a teherautó platójára. A keze önkéntelenül még mindig használhatatlan géppuskájára tévedt. Tehetetlennek és védtelennek érezte magát nélküle.

A házacská alacsony volt és szegényes, a falakon szovjet naptárak, újságokból kivágott képek, egy régi, színét veszített ikon és egy Kátya bátyjáról készült katonafotó lógott. Oleg a fronton volt, a család semmit sem tudott róla. A tűzhelyen káposztaleves főtt, kesernyés illata betöltötte a szűk teret. A házzal egybeépült istálló is üres volt, a tehén a bejárattól néhány méternyire békésen legelészett.

Varga, aki már a század konyháján és a fürdőnek kijelölt kolhozépületben is kereste Kátyát, tanácstalanul állt a szobányi ház közepén, és a lányt szólongatta.

– Elment.

Kátya anyja állt a háta mögött. Ugyanolyan kopott, foltozott, de tiszta kék ruhát viselt, mint a lánya. A fehér kendő alól kikandikáltak ősz fürtjei. A kezében két szürke bádognakant tartott, fáradt, meggyötört arca kipirult a cipekedéstől.

– Hová?
– Jazinóba.
– Jazinóba – ismételte Varga dermedten.
– Oda, oda, kedveském. Oleg feleségéhez. Vitt neki az élelemből, amit tőled kaptam – magyarázta az asszony. – Ugye nem bánod? – mosolygott ravaszul.
– Nem tudtam, hogy házas a fia – mondta jobb híján Varga. Alig bírt megszólalni. Mintha jeges kezek szorongatták volna a torkát.
– Házas a szentem. Isten adja, hogy ne essen semmi baja, és épségben hazajöjjen – vetett háromszor keresztet az asszony.
Mindketten Kátya bátyjának a fényképe felé fordultak. Oleg félrekapott katonasapkában, széles mosollyal az arcán nézett vissza rájuk.
– És mikor ment el? – törte meg végül Varga a csendet.
– Még hajnalban – felelte az öregasszony. – Délre ígérte magát, de biztos elbeszélgették az időt. – Kérsz enni? – fordult a fortyogó lábas felé.
– Nem.
– Akkor gyere vissza este, addigra biztosan ő is hazaér. Ebből pedig majd olyan finomat főzök nektek, hogy mind a tíz ujjatokat megnyaljátok utána – mondta, és kivette a konzerveket Varga kezéből.

A századot a falu mellett, egy kolhozban szállásolták el; a legénységi hálót egy csarnokszerű épületben alakították ki. Varga ruhástól lerogyott az ágyára. Hallotta, ahogy mellette néhányan a másnapi bevetésről beszélgetnek. Tovább folyt a partizánvadászat, újabb falvak kerültek sorra. Varga az ágyon feküdt, a plafont bámulta.

Lassan beesteledett, a kürtös elfújta a takarodót, eloltották a petróleumlámpákat. Tompa szorongás lett úrrá Vargán, nem engedte elaludni, előbb az oldalára fordult, aztán a hasára, és a fejét a párnájába fúrta. Végül legyőzte a fáradtság, és elszenderedett, de rögtön fel is riadt, amikor a szél megzörgette az épület ablakait. Kint már derengett, vibráló csend ülte meg a tájat. Varga két doboz cigarettát készített elő a kolhoz bejáratánál strázsáló őröknek. Úgy számított, hogy az ébresztőig hátralévő egy órában, ahogy máskor is, bőven megjárja az utat Kátya házáig és vissza, de a kapuig sem jutott.

Kátya anyja az örökkel veszekedett, s miközben a kezével hevesen gesztikulált, Varga nevét kántálta a maga sajátos akcentusával. Ugyanazt a kék ruhát viselte, mint előző nap, az arca még öregebbnek és meggyötörtebbnek tűnt, és volt valami látomásszerű abban, ahogy a váratlan szélrohamok belekaptak kibontott ősz hajába, összeborzolták és megemelték az ég felé. Mint egy élő vád meredt Vargára, és Varga azonnal felfogta, hogy a puszta tekintetéből az asszony már mindent ért, mindent tud. És Varga meghátrált a borzalmas felismerés elől; olyan heves volt a fájdalom, amely belülről előntötte a koponyáját, hogy el kellett fordítania a fejét. De elég volt csak egy pillantást vetnie a kolhoz udvarán parkoló teherautókra, és a megmászhatatlan múltat baljós gondolatok és még sötétebb félelmek szorították ki elméjéből: a megkínzott és megcsónkított hullák látványa, a felé rohanó partizánok barna, elmosódó foltjai, a vad ázsiai arc és a gonoszul összehúzódozó szempár, ami Jazino óta kísértette. Miközben az egyik épület árnyékába húzódva dermedten figyelte, ahogy az őrzőgő zokogásba roskadó

asszonyt az örök elzavarják, megértette, ha élni akar, szembe kell néznie ezzel a kínzó látomással. Még egy utolsó pillantást vetett a kapu irányába – Kátya anyja már messze járt, alakját apróra zsugorította a távolság, az örök kezében cigaretta parázslott –, aztán elindult a fegyverraktárba, hogy kezébe vegye a sorsát.

Az udvaron durván ácsolt asztalok sorakoztak. Jó időben ott evett a század. Varga az egyik asztalra tette a géppuskát, és egy olajtól átítatott rongyot terített mellé. Abban a sorrendben, ahogy kiszedte őket, gondosan egymás mellé helyezte az MG darabjait, aztán nekilátott, hogy alaposan beolajozza a fegyver minden egyes mozgó alkatrészét.

Egy idő után az az érzése támadt, hogy figyelik. A főhadnagy állt mögötte, cigarettázott, és elégedetten nézte Vargát.

– Folytassa csak – intett, amikor Varga tisztelgésre emelte a kezét, aztán elta-
posta a csikket, és miközben a hajnal pírja szétáradt a látóhatár szélén, elindult az épület felé, hogy felébressze a többieket.